

एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेतंर्गत
पोषण अभियानाची राज्यात अंमलबजावणी
करण्यासाठी निधी उपलब्ध करून
देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

महिला व बाल विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: एबावि-२०१८/प्र.क्र.२५१/का.६

नवीन प्रशासन भवन, ३ रा मजला,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक : ०५ सप्टेंबर, २०१८

वाचा: - महिला व बाल विकास विभाग, शा.नि.क्र.एबावि-२०१८/प्र.क्र.२७/का.६,
दिनांक ११ जुलै २०१८

प्रस्तावना :-

केंद्र शासनाकडून पोषण अभियानाची देशातील सर्व राज्यांमध्ये टप्प्या-टप्प्याने अंमलबजावणी करण्यात येणार आहे. केंद्र शासनाने जागतिक बँकेच्या सहाय्याने अंमलात आणलेला (ISSNIP) कार्यक्रमाचा पोषण अभियान मध्ये अंतर्भाव करून त्याची राज्यात अंमलबजावणी करण्यास मान्यता दिलेली आहे. केंद्र शासनाचे पत्र क्र. F.No.NNM/७/२०१७-WBP दि. १८ डिसेंबर २०१७ अन्वये सन २०१७-१८ व २०१८-१९ यावर्षात फेज १ व २ अंतर्गत राज्यातील ३० जिल्ह्यांतील ४४४ प्रकल्पांमधील ८५४५२ अंगणवाडी केंद्रामध्ये राष्ट्रीय पोषण मिशन राबविण्यास केंद्र शासनाने प्रशासकीय मान्यता प्रदान केलेली आहे. तथापी, केंद्र शासनाचे पत्र क्र. No.NNM/६१/२०१८, CPMU, दिनांक २५ मे २०१८ अन्वये राष्ट्रीय पोषण मिशन चे नांव बदलून पोषण अभियान नामकरण करण्यात आलेले आहे. पोषण अभियान अंतर्गत समाविष्ट असलेल्या फेज- । व फेज- ॥ जिल्ह्यांमध्ये पोषण अभियान कार्यक्रमाची अंमलबजावणी सन २०१८-१९ मध्ये करण्यास व उर्वरीत ६ जिल्ह्यांमध्ये पोषण अभियानाची अंमलबजावणी सन २०१९-२० मध्ये करण्यास दिनांक ११ जुलै २०१८ च्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आलेली आहे.

२. पोषण अभियान हा मा.प्रधानमंत्री यांचा देशातील समग्र पोषणावर आधारित महत्व पुर्ण कार्यक्रम महिला व बाल विकास विभागाच्या एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेमार्फत राबविण्यात येत आहे. राज्यात पोषण अभियान या कार्यक्रमाची अंमलबजावणी करण्यात येत आहे. या पोषण अभियान अंतर्गत खालील उदिष्टये साध्य करण्याचे निर्धारीत करण्यात आलेले आहे.

- १.० ते ६ वयोगटाच्या बालकांमधील खुजे/बुटकेपणाचे तसेच कुपोषणाचे प्रमाण कमी करणे.
- २.६ ते ५९ महिने वयोगटामधील बालकांमध्ये रक्ताल्पता याचे प्रमाण कमी करणे.
- ३.१५-४९ वर्ष वयोगटामधील किशोरवयीन मुली/महिला यांचेमधील रक्ताल्पता कमी करणे.
४. जन्मत: कमी वजनाचे असणाऱ्या बालकांचे प्रमाण कमी करणे.

३. पोषण अभियान हा केवळ कार्यक्रम न राहता त्याचे जन आंदोलन / लोकचळवळीत रूपांतरण व्हावे असे अभिप्रेत आहे. या लोक चळवळीचा एक भाग म्हणून दि.१.९.२०१८ ते ३०.९.२०१८ हा संपूर्ण माहिना “ पोषण महिना ” म्हणून साजरा करण्याबाबतच्या सूचना महिला व बाल विकास मंत्रालय, नवी दिल्ली यांच्याकडून प्राप्त झालेल्या आहेत. महिला व बाल विकास विभाग (Nodal Agency), ग्राम विकास विभाग,

सार्वजनिक आरोग्य विभाग, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, आदिवासी विकास विभाग, शालेय शिक्षण विभाग, युवक कल्याण, माहिती व प्रसिद्धी विभाग यांनी कोणकोणत्या बाबींवर लक्ष केंद्रित करावे याबाबतच्या सूचना देण्यात आलेल्या आहेत. विविध विभागाने राज्य, जिल्हा, गट आणि ग्रामस्तरावर पोषण या विषयावर तसेच पुढील आठ संकल्पनेवर आधारित विविध प्रबोधनात्मक कार्यक्रम व उपक्रम आयोजित करून त्यास विविध प्रसिद्धी माध्यमाव्दारे व्यापक प्रसिद्धी देण्याच्या सूचना देण्यात आलेल्या आहेत.

१. गरोदर महिलांची काळजी.
२. प्रसुतीनंतर बालकाला तात्काळ व सहा महिन्यार्पत निवळ स्तनपान.
३. वयाच्या सहा महिने पुर्ण झालेल्या बालकाला वरचा आहार.
४. बालके महिला व किशोरवयीन मुली यांचे मधील रक्तअल्पता.
५. बालकांचे वृद्धी सनियंत्रण.
६. मुलींचे शिक्षण, पोषक आहार व विवाहाचे योग्य वय.
७. वैयक्तीक स्वच्छता व परिसर स्वच्छता.
८. आरोग्यदायी व सुक्ष्म पोषण मुल्य असलेल्या आहाराचे सेवन.

४. यास अनुसरून मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांनी दि. २८.८.१८ रोजी आयोजित केलेल्या व्हिडिओ कॉन्फरन्स द्वारे सर्व जिल्हाधिकारी, मुख्य कार्यकारी अधिकारी (जिल्हा परिषद) सर्व महिला व बाल विकास अधिकारी (जिल्हा परिषद) सर्व बाल विकास अधिकारी (नागरी प्रकल्प) तसेच संबंधित विभागांचे सचिव यांना माहे सप्टेंबर २०१८ हा संपूर्ण महिना “पोषण महिना” म्हणून साजरा करण्याबाबत सूचना दिलेल्या आहेत.

५. केंद्र शासनाने दिनांक ८ ऑगस्ट २०१८ च्या पत्रान्वये सन २०१८-१९ मध्ये जनअंदोलन कार्यक्रमासाठी पहिल्या व दुस-या टप्यातील ३० जिल्ह्यांसाठी प्रत्येक जिल्ह्यासाठी रुपये १९.०० लाख याप्रमाणे रुपये ५७०.०० लाख खर्च करण्यास मान्यता दिलेली आहे.

६. राज्यात पोषण अभियाना कार्यक्रमाची अंमलबजावणी करण्यास दिनांक ११ जुलै २०१८ च्या शासन निर्णयान्वये मान्यता दिलेली आहे. पोषण अभियान कार्यक्रमासाठी केंद्र व राज्य हिस्सा प्रमाण ८०: २० असे आहे. ISSNIP कार्यक्रमाचा पोषण अभियान कार्यक्रमात अंतर्भूव करून पोषण अभियान कार्यक्रम राबविण्यात येत आहे. ISSNIP कार्यक्रमासाठी यापूर्वी केंद्र व राज्य हिश्याचे प्रमाण ८८:१२ असे होते. सन २०१८-१९ मध्ये ISSNIP कार्यक्रमासाठी खालीलप्रमाणे निधी अर्थसंकल्पित करण्यात आला आहे .

(रुपये लाखात)

लेखाशिर्ष	बाब	अर्थसंकल्पित निधी
केंद्र (८८%)	२२३६१८८३	इतर खर्च ५०
राज्य (१२%)	२२३६१८९२	इतर खर्च ५०
एकूण		४७००.००

७. पोषण अभियाना कार्यक्रमासाठी ८०: २० प्रमाणात निधी अर्थसंकल्पित करण्यासाठी नविन लेखाशिर्ष उघडण्यास महालेखापाल कार्यालयाची दिनांक २३-८-२०१८ रोजी मंजूरी मिळाली असून

त्याप्रमाणे पुढील कार्यवाही करण्यात येत आहे. सदर लेखाशिर्ष उघडून त्याखाली पुरवणी मागणीद्वारे निधी अर्थसंकल्पित करण्यास डिसेंबर-२०१८ चा कालावधी लागणार आहे. पोषण अभियान कार्यक्रमासाठी केंद्र शासनाने केंद्र हिस्सा म्हणून आतापर्यंत सन २०१७-१८ व सन २०१८-१९ साठी एकुण रुपये १३०२०.४५ लाख इतका निधी पुढीलप्रमाणे उपलब्ध करून दिलेला आहे.

१) दिनांक ३० डिसेंबर २०१७ रुपये २५७२.३१ लाख
२) दिनांक २७ एप्रिल २०१८ रुपये ४९०२.६७ लाख
३) दिनांक २ ऑगस्ट २०१८ रुपये ५५४५.४७ लाख
रुपये १३०२०.४५ लाख

केंद्र शासनाच्या दिनांक २७ एप्रिल २०१८ च्या पत्राने वितरीत केलेला रुपये ४९०२.६७ लाख इतका निधी राज्याच्या कोषागारात जमा झाला असल्याचे वित्त विभागाच्या अर्थोपाय कक्षाने दिनांक १९ जुलै २०१८ रोजी प्रमाणित केलेले आहे. उर्वरित निधी जमा झाल्याचे अर्थोपाय कार्यासनाकडून प्रमाणित करून घेण्यात येत आहे. केंद्र शासनाने दिनांक १५ जून २०१८ च्या पत्रान्वये ISSNIP कार्यक्रमातंरंगत सन २०१७-१८ मध्ये अखर्चित असलेला रुपये २४९९.४९ लाख निधी सन २०१८-१९ मध्ये खर्च करण्यास परवाणगी दिलेली आहे.

८. पोषण अभियान हा केवळ कार्यक्रम न राहता त्याचे जन आंदोलन / लोकचळवळीत रुपांतरण व्हावे या लोक चळवळीचा एक भाग म्हणून दि.१.९.२०१८ ते ३०.९.२०१८ हा संपूर्ण माहिना “ पोषण महिना ” म्हणून साजरा करण्याबाबतच्या केंद्र शासनाच्या सूचना आहे. पोषण अभियान कार्यक्रमासाठी नविन लेखाशिर्ष मंजूर करण्यास लागणारा विलंब विचारात घेता सन २०१८-१९ मध्ये ISSNIP कार्यक्रमासाठी अर्थसंकल्पित केलेल्या निधीमधून पोषण अभियानासाठी निधी वितरीत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

पोषण अभियान हा केवळ कार्यक्रम न राहता त्याचे जन आंदोलन / लोकचळवळीत रुपांतरण व्हावे या लोक चळवळीचा एक भाग म्हणून दि.१.९.२०१८ ते ३०.९.२०१८ हा संपूर्ण माहिना “ पोषण महिना ” म्हणून साजरा करण्याबाबतच्या केंद्र शासनाच्या सूचना आहे. केंद्र शासनाने यासंदर्भात दिनांक ५ सप्टेंबर २०१८ रोजी व्हिडीओ कॉन्फरसचे आयोजन केले होते. त्यामध्ये मा.पंतप्रधान हे दिनांक ११ सप्टेंबर २०१८ रोजी राज्यातील अंगणवाडी सेविका/ पर्यवेक्षिका, आरोग्य विभाग यांच्याशी पोषण अभियाना संदर्भात संवाद व्हिडीओ कॉन्फरस घेणार आहेत. त्यामध्ये राज्याने पोषण अभियानाच्या अनुषंगाने राबविण्यात आलेल्या उपक्रमाची माहिती घेणार आहेत. पोषण अभियानाच्या अनुषंगाने जिल्हास्तरावर आयोजित करावयाच्या जनजागृती कार्यक्रम, अन्न प्राशन व ओटी भरण कार्यक्रम, सुपोषण दिवस, अंगणवाडी केंद्रांना मार्गदर्शक सूचना, User Manual तसेच I L A Modules . इ. ची मराठी भाषांतर करून त्याची छपाई करणे इ.कार्यक्रमासाठी जिल्हास्तरावर कार्यक्रमाच्या आयोजनासाठी निधीची तातडीने आवश्यकता असल्यामुळे ISSNIP कार्यक्रमासाठी अर्थसंकल्पित केलेल्या खालील लेखाशिर्षामधून रुपये ५७०.०० लाख (रुपये पाच कोटी सत्तर लाख फक्त) इतका निधी खर्च करण्यास आयुक्त,

एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, नवी मुंबई यांना मान्यता देण्यात येत आहे.

(रुपये लाखात)

लेखाशिर्ष	बाब	अर्थसंकल्पित निधी	पोषण अभियान कार्यक्रमासाठी मंजूर करण्यात येत असलेला निधी (८८:१२ प्रमाणात)
केंद्र (८८%)	२२३६९८८३	इतर खर्च ५०	४९३६.००
राज्य (१२%)	२२३६९८९२	इतर खर्च ५०	५६४.००
एकूण		४९००.००	५७०.००

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१८०९०७११३६५७०७३० असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(विनिता वेद सिंगल)
सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा. मंत्री / राज्यमंत्री, महिला व बाल विकास, मंत्रालय, मुंबई
४. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांचे स्वीय सहाय्यक
५. अपर मुख्य सचिव (नियोजन.), नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
६. अपर मुख्य सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
७. अपर मुख्य सचिव, शालेय शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
८. प्रधान सचिव (वित्तीय सुधारणा), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
९. प्रधान सचिव, नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१०. प्रधान सचिव, माहिती व तंत्रज्ञान विभाग, मंत्रालय, मुंबई
११. प्रधान सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१२. प्रधान सचिव, अन्न नागरी पुरवठा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१३. सचिव, ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१४. आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, नवी मुंबई
१५. आयुक्त, महिला व बाल विकास, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१६. महासंचालक, माहिती व प्रसिद्धी, मंत्रालय, मुंबई
१७. सर्व विभागीय आयुक्त
१८. सर्व जिल्हाधिकारी
१९. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद

२०. सर्व महानगरपालिका आयुक्त, महानगरपालिका
२१. सर्व विभागीय उपायुक्त, महिला व बाल विकास विभाग
२२. सर्व महिला व बाल विकास अधिकारी (जिल्हापरिषद)
२३. सर्व बाल विकास प्रकल्प अधिकारी (नागरी/ग्रामीण/आदिवासी)
२४. सर्व मुख्याधिकारी, नगरपालिका,
२५. महालेखापाल, (लेखा व अनुज्ञेयता) (लेखापरिक्षा), महाराष्ट्र मुंबई / नागपूर
२६. महासंचालक, राजमाता जिजाऊ माताबाल आरोग्य व पोषण मिशन-,मुंबई
२७. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई
२८. निवासी लेखा परिक्षा अधिकारी मुंबई
२९. सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी
३०. कक्ष अधिकारी (का.४) महिला व बाल विकास विभाग,मंत्रालय यांना कळविण्यात येते की, त्यांनी तातडीने निधी BDS वर आयुक्त,ए.बा.वि.से.नवी मुंबई यांना वितरीत करावा.
३१. निवड नस्ती (कार्यासन ६).